

the 1990s, the number of people with a mental health problem has increased in the UK (Mental Health Act 1983, 1990, 1994).

There is a growing awareness of the need to improve the lives of people with mental health problems. The Department of Health (1999) has set out a vision of a new mental health system, which will be based on the following principles:

- (i) People with mental health problems should be treated as individuals, with their own needs and wishes.
- (ii) People with mental health problems should be given the opportunity to participate in decisions about their care and treatment.
- (iii) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.

There is a growing awareness of the need to improve the lives of people with mental health problems. The Department of Health (1999) has set out a vision of a new mental health system, which will be based on the following principles:

- (iv) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.
- (v) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.
- (vi) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.

There is a growing awareness of the need to improve the lives of people with mental health problems. The Department of Health (1999) has set out a vision of a new mental health system, which will be based on the following principles:

- (vii) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.
- (viii) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.
- (ix) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.

There is a growing awareness of the need to improve the lives of people with mental health problems. The Department of Health (1999) has set out a vision of a new mental health system, which will be based on the following principles:

- (x) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.
- (xi) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.
- (xii) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.

There is a growing awareness of the need to improve the lives of people with mental health problems. The Department of Health (1999) has set out a vision of a new mental health system, which will be based on the following principles:

- (xiii) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.
- (xiv) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.
- (xv) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.

There is a growing awareness of the need to improve the lives of people with mental health problems. The Department of Health (1999) has set out a vision of a new mental health system, which will be based on the following principles:

- (xvi) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.
- (xvii) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.
- (xviii) People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.

RECAİZADE MAHMUT EKREM
Araba Sevdası

İletişim Yayınları 2080 • İletişim Klasikleri 81

ISBN-13: 978-975-05-1668-9

© 2014 İletişim Yayıncılık A.Ş. / I. BASIM

1-4. Baskı 2014-2019, İstanbul

5. Baskı 2022, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYAN Kerem Ünüvar

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Halil Paşa, “Bihrüz Bey Çamlıca Bahçesi’nde bulunuyor idi”

ARKA KAPAK RESMİ Roni Margulies Koleksiyonu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ayla Karadağ, Güneş Akkor

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

RECAİZADE MAHMUT EKREM

Araba Sevdası

Musavver Millî Hikâye

YAYINA HAZIRLAYAN
Fatih Altuğ

SADELEŞTİRİLMİŞ BASIM

JALE PARLA'NIN ÖNSÖZÜYLE

RECAİZADE MAHMUT EKREM 1847'de İstanbul'da doğdu. Tanzimat'tan sonra Takvimhane Nazırlığı yapan, şair, hattat ve vakanüvis Recaizade Mehmet Şakir Efendi'nin oğludur. Küçük yaşta evde babasından Arapça ve Farsça öğrendi, bir süre Vaniköy sıbyan mektebi ile Beyazıt Rüştîyesi ve Mekteb-i İrfan'da okudu (1858). Buradan mezun olduktan sonra Harbiye İdadisi'ne gönderildiyse de henüz ikinci sınıftayken hastalanınca ayrılmak zorunda kaldı. 1862'de girdiği Hariciye Mektûbî Kalemî'nde bir yandan eski şiir anlayışını devam ettiren Leskofçalı Galip ve Hersekli Arif Hikmet Bey ile, diğer yandan da Namık Kemal ve Ayetullah Bey gibi yenilikçilerle tanıştı. Bu arada Fransızca öğrenmeye başladı ve böylece Batı kültürüyle ilişki kurma olanağı buldu; Divan şiiri tarzında şiirler yazmaya ve Fransızcadan bazı çeviriler yapmaya başladı. İlk yazıları *Tasvir-i Efkâr* ve *Hakayikü'l-vekayi* gazetelerinde yayımlandı. Namık Kemal 1867 Mayıs'ında gizli Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin üyesi olarak Fransa'ya kaçarken *Tasvir-i Efkâr*'ın sorumluluğunu ona bıraktı. 1876'da bir rahatsızlığı nedeniyle tedavi olmak üzere Avrupa'ya gitti ve bir süre Viyana yakınında bir kasabada kaldı. 1877'de Şura-yı Devlet üyesi oldu. 1878-1887 yılları arasında Galatasaray Sultanisi'nde ve Mülkiye Mektebi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. Bu okullarda ders kitabı olarak okutulan *Talim-i Edebiyat* adlı retorik kitabını hazırladı. 1895'te, *Musavver Malumat* gazetesi sahibi Baba Tahir lakaplı Malumatçı Tahir'le aralarında çıkan kafiye tartışmasında, eski anlayıştan farklı olarak, ilk defa "kulak için kafiye" anlayışını savundu. Tartışma sürerken, Mülkiye Mektebi'nden eski öğrencisi Ahmet İhsan'a, yayımlamakta olduğu *Servet-i Fünun* dergisini yeni edebiyat anlayışını savunan genç şair ve yazarlara açmasını tavsiye etti. 1896 başlarında Recaizade Ekrem'in önyayak olmasıyla *Servet-i Fünun* dergisi çevresinde Edebiyat-ı Cedide hareketi başlamış oldu. Recaizade'nin *Servet-i Fünun* kuşağı edebiyatçılarının yetişmesinde önemli payı oldu. Ancak büyük ümitler bağladığı *Servet-i Fünun* topluluğunun beş yıl gibi kısa bir süre sonra dağılması, ardından çok sevdiği oğlu Nijad'ın ölümü onu çok sarstı ve edebiyat çevrelerinden uzaklaşmasına sebep oldu. 1908'de II. Meşrutîyet'in ilanından sonra kurulan Kâmil Paşa kabinesinde evkaf ve maarif nazırlıklarında bulundu, daha sonra nazırlıktan ayrılarak Meclis-i Âyan üyesi oldu. 1914 yılında İstanbul'da vefat etti. Recaizade Mahmut Ekrem, 1860'lı yıllarda Şinasi ile başlayıp Namık Kemal ve Abdülhak Hâmit ile gelişen yenileşme akımının belli başlı temsilcilerinden biridir. Galatasaray Sultanisi ve Mülkiye Mektebi'ndeki hocalığı sırasında otoriter kişiliği öğrencilerinin saygı ve sevgisini kazanmış, "Üstat Ekrem" unvanıyla anılmıştır. Bir şair olarak bir yandan Divan edebiyatı geleneğini sürdürürken, bir yandan da halk söyleyişleri ile mahallileşme akımından etkilenmiştir. Ancak bütün bunların üstünde Fransız şiirinin etkisi altında kalmıştır. Şiirlerini *Nağme-i Seher* (1871), *Yadigar-ı Şebab* (1873), *Zemzeme* (I-II-III, 1882, 1883, 1886), *Tefekkür* (1886), *Pejmurde* (1894), *Nijad Ekrem* (1901) başlıklı eserlerinde topladı. Hayatı boyunca "sanat sanat içindir" anlayışını savunan Recaizade'nin tiyatro eserlerinde de bu etkiyi görmek mümkündür: *Afife Anjelik* (1870), *Atala yahut Amerika Vahşileri* (1873), *Vuslat yahut Süreksiz Sevinç* (1874), *Çok Bilen Çok Yanılır* (1916). Öyküleri ise şu kitaplarında yer almaktadır: *Muhsin Bey yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi* (1889) ve *Şemsâ* (1896).

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / FATİH ALTUĞ	7
ÖNSÖZ	
METİNLER LABİRENTİNDE BİR SEVDA:	
ARABA SEVDASI / JALE PARLA	15

Araba Sevdası

Okuyuculara	43
Birinci Kısım	45
İkinci Kısım	85
Üçüncü Kısım	143
Dördüncü Kısım	191
EKLER	283
Ek I: Jean Jacques Rousseau, Julie yahut Yeni Heloise,	
“Birinci Mektup”	285

Ek II: A. Person de Teyssèdre, <i>Le Secrétaire des Amants</i> , "Esrarengiz bir buluşma talebinde bulunan genç adam"	289
Ek III: M. Pons de Verduu, "Adı bilinmeyen güzel bir kadına"	291
Ek IV: Enderunlu Vasıf, "Şarkı"	293
Ek V: Alphonse de Lamartine, <i>Graziella</i> , "İlk Nedamet"	295
Ek VI: Zaman Çizelgesi	307
SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA	315

Okuyuculara

Malumdur ki insan eğlencesiz yaşayamaz. Bendeniz gibi fitratı gereği inzivayı sevenler için ise okuma veya yazmadan iyi eğlence olamaz. Şu kadar ki bu uğraş sürekli ve özellikle ciddi olunca yorgunluğuna dayanmak mümkün değildir. Bu halde yorgunluğu az, eğlencesi çok meşguliyetler aramak tabiidir. İşte şu ihtiyacın yönlendirmesiyle, ara sıra böyle şeyler yazarak vakit öldürmeye mecbur oluyorum.

İyi bilirim ki içimizde bu türlü uğraşları mesela satranç oynamaktan on kat saçma, bahçe kazmaktan on kat faydasız sayanlar az değildir. İhtimal ki bu hüküm doğrudur. Ne fayda ki ben satrancı merak edemedim... Bahçe kazmaya ise mevsimin müsaadesi yok!..

*Muhsin Bey*¹ hikâyesi hiçbir şey değil iken okuyucular tarafından epeyce rağbet gördüğü için bu romanın da yayımlanmasına cesaret olundu. Naçizane niyetim bunları birkaç parçaya ulaştırıp ve ondan sonra biraz daha büyüklerini de yazmaktır.

1 Rezaizade Mahmut Ekrem'in 1888 yılında yayımladığı, sevgilisini kaybeden Muhsin'in dünya ile tüm bağlarının kopuşunu anlattığı romanı.

İnsanlıkla bağlantılı olarak cereyan etmekte olan ibret verici olay ve hallere şiir ve hikmetin iç içe geçtiği bir nazarla bakılırsa hepsi de az çok hazin görünür. Bunlardan bir-takımının üzüntülü gözyaşlarıyla, diğer bir kısmının tuhaf bulan gülümsemelerle alımlanmasındaki fark, olayların asli özelliklerindeki feciliğe değil göreceli niteliklerine dayanır. Hakikat veya imkân dairesinde olanları tasarlamak ve betimlemek şartını yerine getiren büyük küçük hikâyeler ise olayların ve insanlığın hallerinin ibret verici aynalarıdır.

Bu görüş çerçevesinde *Muhsin Bey* hikâyesi okuyucularca ağlanacak şeylerden görülmüş olduğu halde bu *Araba Sevdası* gülünecek hallerden sayılsa gerektir. Fakat dikkat olunursa bu, ondan elbette daha ziyade hazin, elbette daha çok elem vericidir!..

İstinye, 28 Kasım 1889
Recaizade Mahmut Ekrem

Birinci Kısım

I

Üsküdar'dan Bağlarbaşı yoluyla Çamlıca'ya gidilirken Top-hanelioğlu'ndaki dört yol ağzı mevkisinden yaklaşık yüz adım ileriye bakış atılırsa o geniş şosenin sonunda, etrafı bir buçuk arşın kadar yükseklikte bir duvarla kuşatılmış bir ağaçlık görülür.

Bu ağaçlığa varıldığı gibi şose yol sağ ve sol olmak üzere ikiye ayrılır. Duvar ile çevrili olan ağaçlığın büyücek bir kapısı vardır ki iki yolun tam ayrılma noktasında bulunur.

Sağ ve soldaki yollardan hangisine gidilecek olsa diğer taraf sözü edilen ağaçlıkla kuşatılmış görülür. Ağaçlığın yanındaki duvar alçacık olduğundan üzerinden hayvan ve özellikle insan geçmesin diye boyunca teller uzatılarak muhafaza olunmuştur.

Mutedil bir yokuş üzerindeki bu yollardan normal bir yürüyüş ile dört beş dakika kadar gidilince tamamen duvar ile çevrili olan ağaçlık bir meydancığa varılır. Ağaçlığın burada da cephede aşağıdakine paralel bir kapısı vardır. Yüksekten

Üsküdar Belediye Bahçesi.

kuşbakışı bir nazarla bakmak mümkün olsa bir koni biçiminde görünecek olan ağaçlık burada biter ise de iki yol yine birleşemez. Meydancığın bir otuz adım ötesinde epeyce geniş ve yüksek bir set üzerinde –eski tarz binaları taklit yolunda yapılmış– enli saçaklı bir kattan ibaret bir bina ve bunun etrafında bazı büyücek ağaçlar mevcuttur. Onun üst yanında diğer bir set ile başlayan yer ise birtakım servi ve meşe ağaçlarını ve vaktiyle kırılmayıp kalmış ve mevkinin –Sarıkaya– ismiyle adlandırılmasına sebep olmuş büyük büyük sararmış kayaları olan inişli yokuşlu metruk bir mezarlıktır ki geçtiğimiz meydancıktan buraya değin olan mesafe de yine bir beş dakikalık kadar tahmin olunur.

Bu mezarlık da geçildikten sonradır ki iki yol hem birleşir hem de düzleşir. Buradan yine bir beş dakika kadar ileri yürünürse artık Çamlıca Dağı'nın eteğinde Kısıklı Köyü'nün çarşısına varılmış olur.

Buraya çıkıncaya kadar yorulmadıysa yine aşağı doğru inelim de belli başlı noktalarını ve hududunu tayin ettığımız

(Dikdörtgen içerisinde) Çamlıca Bahçesi.

mevki inceleyelim. Tabiidir ki bu incelemeye de söz konusu ağaçlıktan başlayacağız.

Burası *Çamlıca Bahçesi*¹ adını taşır, İstanbul'da en önce kurulmuş ve açılmış olan bahçedir. Birkaç zamandan be-

1 Sultan Abdülaziz devrinde halkın rağbetinin arttığı Çamlıca'da 1864'te Çamlıca Yolu Komisyonu kurulmuş, bununla birlikte geniş yollar yapılmış, 1870'te de Millet Bahçesi adıyla da bilinen Çamlıca Bahçesi açılmıştır.

ri halkın rağbetinden bütün bütün uzak olduğundan çoğu günler kapıları kapalı durur.

Yazın ve özellikle baharlarda bu bahçeyi açtırıp da aşağıki kapıdan içeri girerseniz beş on kadem¹ ilerleyerek etrafınıza bir nazar ediverince muazzam, mamur ve iç açıcı bir bahçe içinde bulunduğunuza derhal ikna olursunuz.

Bahçenin yalnız meydana geldiği tarihte güzel görünmesi fikriyle değil, ileride yani zamanlar gelip geçtikçe ağaçların, ormanların büyüyerek kazanacakları hale göre letafetlerini daima artırarak muhafaza eyleyebilmesine dair ileri görüşlülükle icra olunan iç bölümlenmelerine ve o büyüklü küçüklü tarhlarının² orantılılığına ve konumlanmalarına bakarak ilk olarak düzenlemesini üstlenen usta tabiat sever kim ise sanatını alkışladıktan sonra her tarafı birer birer dikkat ve beğeniyle temaşa etmeye başlarsınız.

Dışarısının meraklı bakışlarını kesmek için kenarlara bir örnek bir düzenle dikilip gereği gibi büyümüş, dal budak salıvermiş salkım, aylando, atkestanesi gibi gölgeli ağaçlar ile orta yerlerde yer yer dikili çınar, kavak, manolya, salkımsöğüt gibi çeşit çeşit ağacın ve bazı yerlerde bakışın ışığının değil güneş ışınlarının bile içerisine kolaylıkla nüfuz edemeyeceği surette sıklaşmış ormancıkların etrafında dolaşır; bunları ziyadesiyle gönlünüze uygun bulursunuz.

Biraz ilerleyince bir düzlüğün ortasında üstü kapalı, etrafı açık kameriyemsi bir şey ve bazı kenar yollar üzerinde kulübe tarzında düzenli ve bir örnek ufak ufak binalar gözünüze çarpar. Bunlardan kameriyeye benzeyen şeyin –özel günlerde müzik icrası için çağrılacak– çalgıcı takımına mahsus bir yer ve o kulübelerin de bahçe dahilinde yiyecek ve meşrubat satmak için yapılmış *büfeler* olduğunu anlar, bunları da beğenirsiniz.

1 İki üç metre.

2 Çiçek dikmeye ayrılmış yer.